

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Oulangan kansallispuiston laajentamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen tarkoitus on laajentaa Oulangan kansallispuistoa liittämällä siihen niin sanottu Kitkanniemen alue, noin 5 830 hehtaaria, Kuusamon kunnassa. Oulangan kansallispuisto on perustettu eräiden uusien luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtionmaille annetulla lailla ja sitä on aikaisemmin laajennettu eräiden

valtion omistamien alueiden muodostamisesta kansallispuistoiksi ja luonnonsuojelualueiksi annetulla lailla.

Ehdotettu laki on tarkoitus saattaa voimaan mahdollisimman pian eduskunnan hyväksyttyä sen.

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

Kuusamon kunnassa Oulangan kansallispuiston eteläpuolella sijaitsee luonnonsuojelualue varsin ainutlaatuinen Kitkanniemi. Alue koostuu Oulankajoen alajuoksun ja Kitkajokilaakson välisestä joki- ja metsäerämaasta. Kitkajoen kanjoni on eräs Suomen hienoimmista rotkolaaksoista, missä joki virtaa kilometrien matkan yhtenäisenä koskena jyrkkien kallioseinämien välissä. Joen tunnetuin nähtävyys on yhdeksän metriä korkea Jyräväköngäs. Kitkanniemi rajoittuu vajaan kolmenkymmenen kilometrin matkalla luonnontilaisiin Oulankajokiin. Alueen erikoisuuksia ovat myös jylhät rotkot eli vuomat. Kitkanniemen metsät ovat enimmäkseen mäntyvaltaisia ja vanhoja keloineen ja aihkipetäjäineen. Myös vanhoja kuusikoita ja pienehköjä lehtoja on alueella. Soista arvokkaimpia luonnonsuojelulle ovat lukuisat letot eri puolilla aluetta.

Kitkanniemi on erityisen tunnettu kasvillisuudestaan. Sen rikas kasvilajisto, johon kuuluu monia harvinaisia ja vaateliaita lajeja,

juontuu alueen kasvupaikkojen monipuolisuudesta ja seudun kasvistohistoriallisesta erityisasetelmästä. Tästä syystä Kitkanniemi on maamme kaikkein tärkeimpiä uhanalaisten kasvilajien esiintymiskeskittymiä. Alueella elää muun muassa ainakin 139 uhanalaista kasvilajia sienet mukaan lukien. Läheinen Oulangan kansallispuisto on jokseenkin Kitkanniemen veroinen, mutta pelkästään Oulangan kansallispuiston nykyisen alueen varassa ei Kuusamon kasviharvinaisuuksien suojelu ole kaikilta osin mahdollista, sillä varsin monien lajien ainoa esiintymisalue on Kitkanniemi.

Kitkanniemi on retkeilykohteena suosittu ja alueen lähellä on Juuman lomakylä. Koko alueen läpi kulkee kuuluisa eräretkeilyreitti, Karhunkierros. Luonnonsuojelualueutta perustettaessa ei ole tarkoitus rajoittaa retkeilyä ja virkistystoimintaa alueella, vaan pyrkiä ohjaamaan ne alueen luonnon kannalta sopiviin paikkoihin. Näin ollen alueesta tulisi muodostaa luonnonsuojelulain 1 §:n 2 momentin mukainen yleiseksi nähtävyydeksi tarkoitettu erityinen suojelualue ja liittää se Oulangan kansallispuistoon.

2. Asian valmistelu

2.1. Lainsäädäntö ja valmisteluelimet

Kuusamon Kitkanniemen alue on kuulunut suojeltavaksi suunniteltuihin seutuihin jo viime vuosisadan lopulta lähtien, jolloin alkoi keskustelu luonnonsuojelualueiden perustamisesta maahamme. Suojametsäkomitea ehdotti vuonna 1910, että Oulankajoen ja siihen laskevien Kitka- ja Savinajokien ympäristöt olisi rauhoitettava, kunnes alueet ehdittäisiin tarkemmin tutkia kansallispuiston perustamista silmällä pitäen. Vuonna 1926 valmisteltiin tutkimusten perusteella Oulangan kansallispuistosta lakiehdotus. Sen mukaan Oulangan kansallispuisto olisi ollut pinta-alaltaan noin 23 500 hehtaaria. Siihen olisivat kuuluneet myös Kitkajoen varret Jyrävänjärvestä lähtien ja pääosa Kitkanniemeä. Alueen rauhoitus kuului eduskunnan vuonna 1928 hyväksymään, maamme ensimmäisten kansallispuistojen perustamista koskevaan lakiin, jonka Tasavallan Presidentti kuitenkin jätti vahvistamatta lähinnä siksi, että isojako oli alueella kesken. Tämän jälkeen alueen muodostaminen kansallispuistoksi on ollut vireillä useita kertoja, mutta hankkeet eivät ole toteutuneet, mikä lieenee johtunut pääasiassa samasta syystä kuin edellä mainitun lain vahvistamatta jättäminen.

Isojaon alettua metsähallitus ehdotti, että Kitkanniemen alue jätettäisiin valtion omistukseen luonnonsuojelualueen perustamista varten. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan Kitkanniemi liitettiin Kuusamon yhteismetsään. Oulangan kansallispuisto perustettiin vuonna 1956 noin 10 000 hehtaarin laajuisena Oulankajoen yläjuoksulle. Kuusamon koskien, muun muassa Kitkajoen, rakentaminen tuli esille 1950-luvulla. Rakentamisen ja suojelun kannattajien välillä käytiin kiivassanainen ”Kuusamon koskisota”. Kuusamon koskien rakentamishanke raukesi 1960-luvun lopulla, kun valtioneuvoston asettama Kuusamon vesistökomitea esitti Kitkajoen koskien säilyttämistä rakentamattomina. Koskiensuojelulain (35/87) säätämällä näiden koskien suojelu ratkaistiin lopullisesti.

Kansallispuistokomitea (Komiteanmietintö 1976:88) ehdotti Oulangan kansallispuiston laajentamista itään ja myös Kitkanniemen alueen liittämistä Oulangan kansallispuistoon. Komitean mielestä se on koko kansallispuistohjelman arvokkaimpia kohteita. Eräiden uu-

sien luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtionmaille annetulla lailla (634/56) perustettua 10 270 hehtaarin suuruista Oulangan kansallispuistoa laajennettiin uudella, eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta kansallispuistoiksi ja luonnonpuistoiksi annetulla lailla (674/81; jäljempänä vuoden 1981 kansallispuistolaki) komitean esittämällä tavalla itään 9 900 hehtaarilla, mutta Kuusamon yhteismetsän omistaman Kitkanniemen suojelusta ei tuolloin vielä tehty päätöksiä. Valtioneuvoston selonteossa Eduskunnalle ympäristönsuojelusta 28.9.1984 todettiin kuitenkin, että Oulangan kansallispuiston laajentamistarve ja -tapa selvitetään erikseen, millä tarkoitettiin nimenomaan kysymystä puiston laajentamisesta Kitkanniemen alueelle.

Valtion ja Kuusamon yhteismetsän hoitokunnan välisissä neuvotteluissa sovittiin, että valtio pyrki asettamaan Kitkanniemen suojelua selvittävän toimikunnan. Näin sitten päätettiin. Ympäristöministeriön asettaman Kitkanniemitoimikunnan mietintö (Komiteanmietintö 1985:53) valmistui 3 päivänä joulukuuta 1985. Toimikunta ehdotti Kitkanniemen suojelun toteuttamista siten, että alue hankittaisiin valtiolle aluevaihdoon luovuttamalla osakaskunnalle yhteismetsään liitettäväksi metsähallituksen hallinnassa olevia metsätalousmaita Kuusamon ja Suomussalmen kunnista. Kitkanniemen suojeltavasta alueesta mietintöön sisältyi yksityiskohtainen ehdotus, jonka mukaan alueen pinta-ala oli noin 5 800 hehtaaria. Toimikunnan esityksessä on myös ehdotus alueen rajauksesta. Vaihdoissa luovutettavaksi soveltuvien alueiden pinta-alaksi arvioitiin puolestaan noin 10 000 hehtaaria. Mietinnössä on myös ehdotuksia vaihdettavien alueiden eräistä arviointi- ja hinnoitteluperiaatteista sekä eräiden Kitkanniemen suojelun toteuttamisesta aiheutuvien ylimääräisten kustannusten korvaamisesta yhteismetsän osakaskunnalle. Aluevaihdosta valtion ja Kuusamon yhteismetsän välillä annetulla lailla (323/87) maa- ja metsätalousministeriö oikeutettiin luovuttamaan vaihdossa käytettävät alueet Kuusamon yhteismetsän osakaskunnalle edellyttäen, että valtio samalla saisi omistukseensa Kitkanniemen alueen. Aluevaihtosopimus allekirjoitettiin 22 päivänä toukokuuta 1987 ja samana päivänä maa- ja metsätalousministeriö myönsi yhteismetsän osakaskunnalle yhteismetsälain (485/69) edellyttämät luvat Kitkanniemen alueen luovuttamiselle ja korvaavien alueiden

hankkimiselle. Kun Kitkanniemen alue on siirtynyt valtion omistukseen käytettäväksi luonnonsuojeluun, ei myöskään enää ole estettä alueen liittämiseksi Oulangan kansallispuistoon. Valtiolle siirtyneen alueen lohkomistointi on saatu päätökseen.

2.2. Lausunnonantajat

Ehdotuksesta on pyydetty lausunnot maa- ja metsätalousministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, metsähallitukselta, maanmittaushallitukselta, Oulun lääninhallitukselta, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitolta ja Kuusamon kunnanhallitukselta. Osa lausunnonantajista on esittänyt eräitä ehdotuksen yksityiskohtiin liittyviä huomautuksia. Kukaan ei ole vastustanut kansallispuiston laajentamista. Kuusamon kunnanhallitus on kiinnittänyt erityisesti huomiota aiheutuneiden metsätyöpaikkamenetysten korvaamiseen siten, että kansallispuiston hoito-, valvonta- ja opastustehtäviin järjestään riittävä määrä pysyviä työpaikkoja.

3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Kitkanniemeltä valtiolle vaihdossa tullut alue siirtyy suojelualueeksi muodostamisen jälkeen metsähallituksen hallintaan ja hoitoon kuten on jo nykyinenkin Oulangan kansallispuisto. Nykyisen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma on hyväksytty metsähallituksessa.

Kansallispuistoa on tarkoitus kehittää palvelemaan yhä paremmin matkailua ja retkeilyä. Siksi kansallispuistossa — melko poikkeuksellisesti — oleva leirintäalue on uusittu. Kansallispuiston opastuskeskus on valmistunut kuluvan vuoden heinäkuussa. Kitkanniemen liittäminen Oulangan kansallispuistoon lisää jossain määrin alueen hoitoon ja käyttöön liittyviä tehtäviä ja töitä, vaikkakin Kitkanniemellä jo on polkuverkko ja retkeilijöille tarkoitettuja eräkämppejä. Jos tarpeita henkilökunnan sekä hoidon ja käytön rahoituksen lisäämiseen ilmenee, ne pyritään ottamaan huomioon ehdottamalla määrärahoja vuosittain erikseen valtion tulo- ja menoarvioon.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

4.1. Vaikutukset valtiontalouteen

Kitkanniemellä oleva puuvarasto on arvion mukaan 666 700 m³. Kitkanniemen alueen metsätaloudellinen arvo on 69,43 miljoonaa markkaa. Kitkanniemen metsätaloudellista arvoa nostaa se, että alue on täysin hakkaamaton. Siellä on muun muassa runsaasti rakennuspuuksi kelpaavaa keloä. Kitkanniemen erityisarvoiksi on saatu yhteensä 9,11 miljoonaa markkaa, mikä lähes kokonaisuudessaan koostuu rantojen erityisarvosta. Kitkanniemen kokonaisarvo on näin ollen 78,54 miljoonaa markkaa. Säättämällä laki aluevaihdosta valtion ja Kuusamon yhteismetsän välillä on alustavasti ratkaistu Kitkanniemen käyttö luonnonsuojeluun. Aluevaihtoa koskeva laki tuli voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1987. Ehdotetun lain säätäminen ei siis enää vaikuta valtiontalouteen.

4.2. Vaikutukset työllisyyteen ja kuntien talouteen

Kitkanniemen siirtyminen valtion omistukseen ja luonnonsuojelukäyttöön merkitsee Kuusamossa 6—10 metsätyöpaikan vähentymistä. Lisäksi Kitkanniemen metsien hakkaamatta jättäminen vaikeuttaa kelo- ja muuta erikoispuuta jalostavien lähiseudun yrittäjien toimintamahdollisuuksia. Kansallispuistohallintoon syntyvät työpaikat ja matkailuelinkeinon kehittyminen muun muassa Kitkanniemeä lähellä olevalla Juuman alueella korvaavat ajan mittaan työpaikkojen menetyksiä metsätaloudessa ja siihen liittyvissä elinkeinoissa.

Kuusamon kunnan metsäverotuloihin lain hyväksyminen ei vaikuttaisi, sillä Kitkanniemen tultua luonnonsuojelualueeksi valtio korvaa luonnonsuojelulain 5 a §:n nojalla Kuusamon kunnalle Kitkanniemen metsän tuottoa vastaavan metsäverotulon vähentymisen, mikä on noin 100 000 markkaa vuodessa.

4.3. Vaikutukset Kitkanniemen muuhun käyttöön

Kitkanniemen alueen liittäminen Oulangan kansallispuistoon ei estä alueen virkistys- ja

retkeilykäytön kehittämistä eikä rajoita paikallisten asukkaiden perinteisiä oikeuksia. Metsähallitus laatii hoito- ja käyttösuunnitelman, jossa yksiselitteisesti säännellään Kitkanniemen alueen käyttöön ja hoitoon liittyvät asiat sekä turvataan paikallisen väestön asianmukaiset edut.

Kitkanniemen alueella on tarkoitus sallia metsästys paikallisille asukkaille. Lähes kaikki alueen vedet ovat Kuusamon tilojen yhteisvesiä. Niitä hoitaa Kuusamon yhteisten vesien kalastuskunta. Kalastus jatkuisi siten nykykäytännön mukaisesti. Kalastukseen liittyvä leiriytyminen sallittaisiin paikallisille asukkaille.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Pykälässä todetaan, että laeilla (634/56 ja 674/81) perustettuun ja laajennettuun Oulangan kansallispuistoon liitetään niin sanottu Kitkanniemen alue Kuusamon kunnassa. Laajennusalueen rajat on merkitty tämän esityksen liitteenä olevaan karttaan.

2 §. Pykälään on otettu viittaussäännös vuoden 1981 kansallispuistolain 6, 8 ja 9 §:n säännöksiin, joita olisi sovellettava myös Oulangan kansallispuistoon nyt liitettävällä uudella alueella.

Vuoden 1981 kansallispuistolain 6 §:ssä on säännökset kansallispuiston rajojen merkitsemisestä. Säännöksen nojalla maa- ja metsätalousministeriö on antanut päätöksen eräiden valtion omistamille alueille perustettujen luonnonsuojelualueiden rajojen merkitsemisestä (449/82), jonka mukaisesti Oulangan nykyisen kansallispuiston rajat on merkitty. Lain 8 §:ssä on säännös luonnonsuojelua valvovan viranomaisen haltuunotto-oikeudesta, joka koskee luvattomia metsästys-, keräily- tai muita välineitä sekä luvattomasti pyydettyjä eläimiä tai otettuja kasveja.

Vuoden 1981 kansallispuistolain 9 §:ssä on säännökset kansallispuistoalueen sisällä olevan tai siihen rajoittuvan alueen siirtymisestä valtion omistukseen. Esitykseen sisältyvän alueen rajojen sisään jää vähäisiä yksityisomistuksessa olevia alueita. Nämä ovat usein pieniä niitty-palstoja. Ne eivät kuitenkaan luonnonsuojelulain 1 §:n mukaan kuulu luonnonsuojelualueeseen. Tällaiset palstat on syytä ajan mittaan hankkia valtiolle ja liittää kansallispuistoon. Valtion omistukseen tultuaan ne vuoden 1981 kansallispuistolain 9 §:n 1 momentin nojalla kuuluvat Oulangan kansallispuistoon. Muuta-

mia palstoja on jo ostettu valtiolle aluevaihtolain säätämisen jälkeen.

Vuoden 1981 kansallispuistolain 9 §:n 2 momentin mukaan voidaan kansallispuistoon välittömästi rajoittuva, valtion omistukseen siirtynyt alue ympäristöministeriön päätöksellä liittää suojelualueeseen. Tätä voitaisiin soveltaa yksityisten omistamaan Juuman alueeseen, joka on kansallispuiston hoidon ja käytön kannalta tärkeä. Yksityisten omistamia alueita voitaisiin ostaa valtiolle, jos maanomistajat niitä tarjoavat luonnonsuojelutarkoituksiin.

3 §. Oulangan kansallispuiston laajentamisen tarkoituksena on turvata Kitkanniemen alueen luonnontila ja ohjata alueelle suuntautuvaa retkeilyä. Kansallispuiston tavoitteiden saavuttaminen ei sen sijaan tältä osin edellytä paikallisten asukkaiden tiettyjen perinteisten oikeuksien rajoittamista. Tarkoitus on, että Oulangan kansallispuiston rauhoitusmääräykset tulisivat eräin poikkeuksin voimaan Kitkanniemen alueella.

4 §. Pykälä sisältää säännöksen lain täytäntöönpanossa tarvittavien tarkempien määräysten antamisesta asetuksella.

5 §. Pykälässä on lain voimaantulosäännös.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Luonnonsuojelulain 2 §:n 2 momentin perusteella kansallispuiston rauhoitusmääräykset annetaan asetuksella. Asetukseen (932/81) otettujen kansallispuiston rauhoitusmääräysten perusta on, että puiston alueella on kielletty sellaiset toimet, jotka saattavat muuttaa alueen luonnontilaa tai vaikuttaa epäedullisesti sen kasvillisuuden tai eläimistön säilymiseen. Niin-

pä kiellettyjä ovat muun muassa ojitus, maainesten ottaminen, rakennusten, teiden ja laitteiden rakentaminen, eläinten tappaminen, pyydystäminen ja hätyyttäminen sekä kasvien ja kasvinosien ottaminen tai vahingoittaminen.

Näistä määräyksistä on kuitenkin säädetty lukuisia lähinnä kansallispuiston hoitoon ja käyttöön liittyviä poikkeuksia. Poikkeuksia on ehdotetun laajennusalueen osalta tarkoitus laajentaa siten, että paikallisten asukkaiden harjoittamaa metsästystä ja kalastusta ei tulisi rajoittamaan. Myöskään jokamiehen oikeuteen perustuvaa liikkumista ei pääosassa aluetta rajoitettaisi. Telttailua ja kulkemistakin rajoitettaisiin kuitenkin aroissa ja kulumisalttiissa paikoissa.

Oulangan kansallispuistoa koskevat määräykset on otettu kansallispuiston järjestys sääntöön. Siihen kuuluvat toisaalta edellä tarkoitettussa asetuksessa annetut rauhoitusmääräykset ja toisaalta sellaiset määräykset, jotka

valtio maanomistajana on muutoinkin oikeutettu ja velvollinen antamaan luonnonsuojelualueidensa käytöstä.

Kansallispuiston laajennusalueen hoitoon kuuluvia tehtäviä varten on tarkoituksena laatia hoito- ja käyttösuunnitelma, joka nivelletäisiin nykyistä kansallispuistoa koskevaan suunnitelmaan. Tämä suunnitelma koskisi toimia, jotka on tarkoitus tehdä alueen käytön edistämiseksi ja ohjaamiseksi, samoin kuin alueella mahdollisesti tehtäviä rakennustoita.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan heti, kun se on hyväksytty.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus.

L a k i

Oulangan kansallispuiston laajentamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Eräiden uusien luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtionmaille annetulla lailla (634/56) perustettua ja eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta kansallispuistoiksi ja luonnonpuistoiksi annetulla lailla (674/81) laajennettua Oulangan kansallispuistoa laajennetaan siten, että kansallispuistoon liitetään Kitkanniemen alue, johon kuuluu noin 5 830 hehtaaria valtion omistamia maa-alueita Kuusamon kunnassa. Laajennusalueen rajat on merkitty punaisella katkoviivalla tämän lain liitteenä olevaan karttaan.

2 §

Edellä 1 §:ssä tarkoitetun kansallispuiston laajennuksen osalta on vastaavasti voimassa, mitä eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta kansallispuistoiksi ja luonnonpuistoiksi annetun lain 6, 8 ja 9 §:ssä on

säädetty kansallispuiston rajojen merkitsestä, valvontaviranomaisen haltuunotto-oikeudesta sekä kansallispuistoalueen sisällä olevan tai siihen rajoittuvan alueen siirtymisestä valtion omistukseen.

3 §

Kansallispuiston laajennusalueen rauhoitusmääräyksistä on voimassa, mitä Oulangan kansallispuiston rauhoituksesta on erikseen säädetty.

4 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

5 §

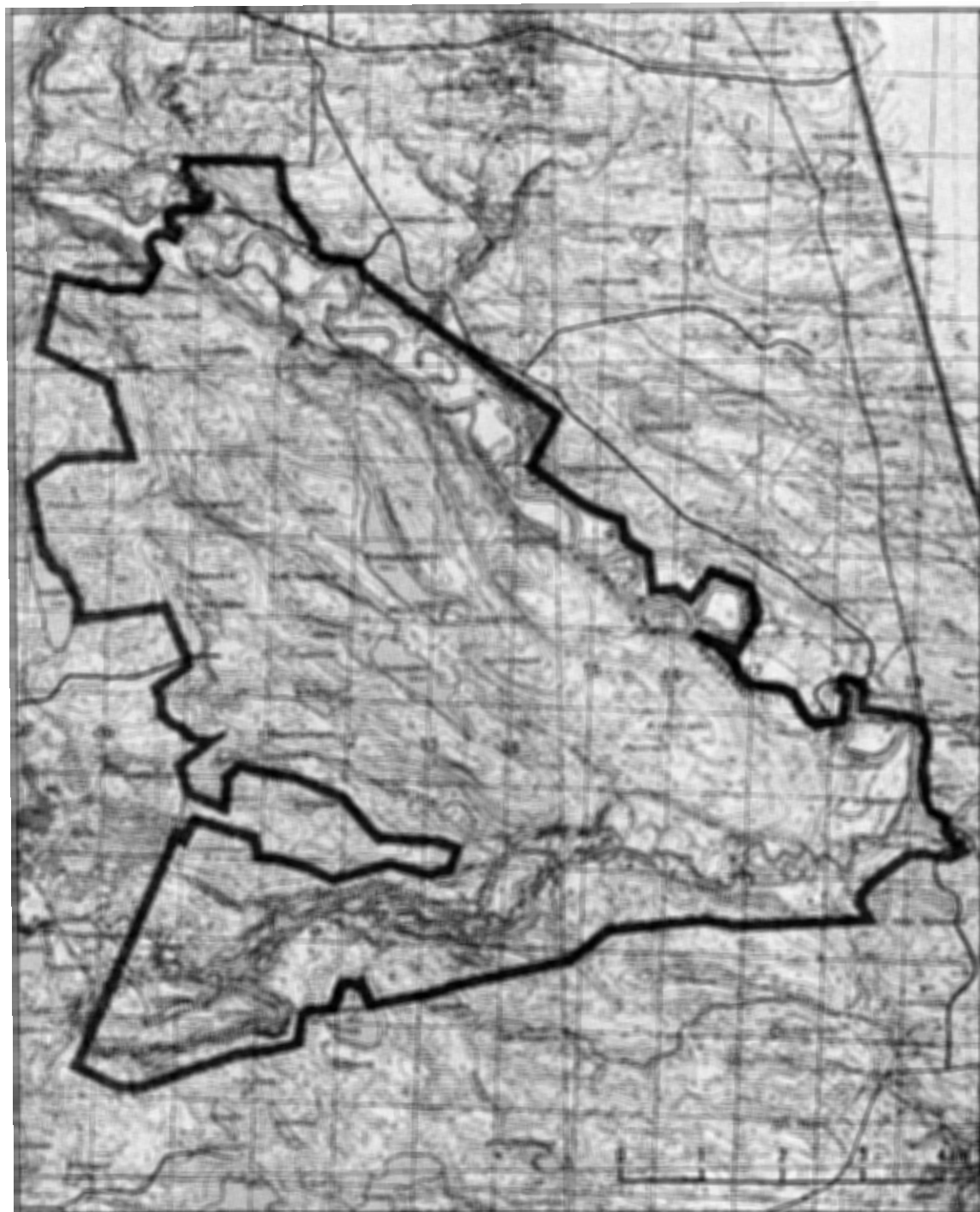
Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 198 .

Helsingissä 7 päivänä lokakuuta 1988

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ympäristöministeri Kaj Bärlund

LIITE OULANGAN KANSALLISPUISTON LAAJENNUS
Kainanto: 0023 05, 06, 08

